

Rt-1968-24

INSTANS:	Høyesterett - kjennelse
DATO:	1968-01-13
PUBLISERT:	Rt-1968-24
STIKKORD:	Straffeloven §400 annet ledd.
SAMMENDRAG:	Under en flere timers fjelltur i Skjerstad i Salten hadde 5 personer plukket med seg noen få liter multer hver. De ble i herredsretten funnet skyldige etter straffeloven §399 jfr. §400 annet ledd og anket over lovanvendelsen og saksbehandlingen. Høyesterett tok enstemmig avstand fra forsvarerens påstand om at lovens uttrykk « muldebærland » var ensbetydende med « multemyrer ». Uttalt at lovregelen må anvendes på enhver forekomst av muldeplanter uansett voksestedet, forutsatt at den dekker et område av noen størrelse og har en viss rikholdighet slik at utnyttelsen har økonomisk verdi for grunneieren. Men 3 dommere fant at dommen måtte oppheves på grunn av utilstrekkelige domsgrunner, da herredsretten ikke hadde gitt en fyldestgjørende beskrivelse av terrenget.
SAKSGANG:	L.nr. 2B
PARTER:	Statsadvokat Anton Hiorth, aktor mot A m.fl. (forsvarer høyesterettsadvokat Knut Blom).
FORFATTER:	Stabel, Endresen, Leivestad. Mindretall: Helgesen, Bahr.

Dommer Stabel: Ved Salten herredsretts dom av 24. august 1967 ble A, B, C, D og E funnet skyldige i overtredelse av straffelovens §399 første ledd jfr. §400 - ulovlig molteplukking på område under eiendommene Støvset Øvre og Nedre i Skjerstad.

I medhold av straffelovens §52 annet ledd ble idømmelse av straff utsatt med en prøvetid av 2 år.

I erstatning til grunneierne ble de domfelte hver for seg pålagt å betale fra kr. 8 til kr. 40 med en oppfyllelsesfrist på 2 uker.

Saksforholdet og de domfeltes personalia fremgår av herredsrettens domsgrunner.

Alle de domfelte har anket til Høyesterett over saksbehandlingen og lovanvendelsen. Anken er prinsipielt rettet mot rettens avgjørelse av at molteplukkingen fant sted på « muldebærland ». Retten må - hevdes det - ha bygget på uriktig lovanvendelse hva dette spørsmål angår. Det er i og for seg riktig at man ved tolkingen av begrepet « muldebærland » må legge en viss vekt på det økonomiske utbytte utnyttelsen gir for grunneierne. Men i det foreliggende tilfelle har utbyttet gjennom årene vært altfor lite til å kunne tillegges noen betydning. Retten kan heller ikke ha tatt tilstrekkelig hensyn til naturforholdene i området. Den har ikke gitt noen som helst beskrivelse av det terreng hvor

Side 25

plukkingen fant sted eller av klagernes eiendom i sin alminnelighet, men det fremgår - iallfall indirekte - at bærene vokste temmelig spredt. Det er da - hevdes det - iallfall ikke grunnlag for å karakterisere hele området som « muldebærland ». Det er vel mulig at det enkelte steder kan ha forekommet moltekonsentrasjoner av slik art og størrelse at de må anses som « muldebærland » hver for seg, men herom sier domsgrunnene intet. Retten har overhodet ikke tatt standpunkt til på hvilke steder innen klagernes eiendom plukkingen foregikk. Domsgrunnene er således for knappe og ufullstendige til at man kan se at lovanvendelsen er riktig. Som en særskilt feil ved saksbehandlingen er gjort gjeldende at det burde vært foretatt åstedsbefaring eller sørget for skikkelig kart over området eller fotografier som viste terrengforholdene. Saksbehandlingen gir i dette tilfelle ingen sikkerhet for at retten hadde noe virkelig kjennskap til det terreng som den karakteriserte som « muldebærland ». Subsidiært gjelder anken rettens vurdering av at de domfelte ikke var i unnskyldelig rettsvillfarelse.

Jeg er blitt stående ved at anken over saksbehandlingen må tas til følge, idet herredsrettens

domsgrunner etter min mening ikke gir tilstrekkelig sikkerhet for at retten har bygget på en riktig rettsoppfatning når den har kommet til at bærene ble plukket i strid med reglene i straffelovens §§399 og 400.

Om innholdet av de her nevnte bestemmelser finner jeg etter prosedyren å burde bemerke:

Etter ordlyden i straffelovens §400 annet ledd er det på det rene at unntaket fra hovedregelen i første ledd ikke gjelder enhver form for molteplukking i de nordlige fylker. Også molter kan plukkes fritt av alle bare plukkingen ikke foregår på « muldebærland ». Hva som forstås med « muldebærland » er imidlertid temmelig uklart. Lovens forarbeider gir bare svake holdepunkter, men jeg finner å burde peke på følgende:

Kriminalloven 1842 hadde opprinnelig - i kap. 22 §16 - en straffrihetsregel svarende til straffelovens §400 første ledd uten noe unntak for molter i de nordlige distrikter. Ved Ot.prp. nr. 25 i 1854 ble det etter initiativ fra amtmannen i Finnmarkens amt fremmet forslag om en særlov av vesentlig samme innhold som den nåværende bestemmelse i straffelovens §400 annet ledd. Mens sistnevnte bestemmelse taler om « muldebærland » var lovforslaget den gang imidlertid knyttet til uttrykket « Muldebærmyre ». Forslaget var begrunnet med at moltene vokser og plukkes under andre forhold i de nordlige fylker enn i landet for øvrig og har en vesentlig annen økonomisk betydning. Det ble bl.a. henvist til at moltemyrene nordpå mange steder er meget riktbærende og danner en betydelig inntektskilde for grunn eierne samtidig som de ofte finnes i lav høyde og nær gårdene slik at det er lett for eierne å holde oppsyn med dem. I Stortinget ble proposisjonen behandlet av Committéen for Næringsveiene No. 1, som i alt vesentlig sluttet seg til lovforslaget. Komitéen gav bl.a. uttrykk for at det i de nordlige amter før

Side 26

kriminalloven hadde utviklet Seg en særlig rettsoppfatning når det gjaldt retten til å plukke molter, « idet Muldebærlandet hovedsageligen er anseet som en Herlighed, tillagt vedkommende Eiendomme, hvis Afbenyttelse væsentlig kun stod aaben for disses Eiere ». I selve lovforslaget byttet komitéen ut proposisjonens uttrykk « Muldebærmyre » med « Muldebærland » og begrunnet dette slik: « Idet Committéen saaledes i det Hele tiltræder den Kongelige Proposition, har den alene i samme gjort den Forandring at den har ombyttet Ordet « Muldebærmyre » med « Muldebærland » som et Udtryk, der formeentlig mere nøiaktigt betegner de Steder, hvor denne Frugt forefindes. » - - - »

Storingsbehandlingen endte med vedtakelsen av lov av 9. juni 1854 om fredlyste Muldebærmyre i Nordlands og Finnmarkens Amter. Denne lov ble innholdsmessig uforandret inkorporert i kriminallovens kap. 22 §16 ved endringslov av 3. juni 1874, og er senere gått over i straffelovens §400 uten noen realitetsendring.

Under henvisning til det som foregikk under Storingsbehandlingen i 1854 har forsvareren for Høyesterett gjort gjeldende at lovens nåværende uttrykk « muldebærland » må anses ensbetydende med « muldebærmyre », slik at molteplukking er fri for alle på område som ikke kan karakteriseres som moltemyr. Denne oppfatning er jeg ikke enig i. Stortingskomitéens ombygging av « Muldebærmyre » med « Muldebærland » ser jeg som en bevisst utvidelse av unntaksregelens rekkevidde for å tilpasse denne til de særlige vokseforhold i Nord-Norge. Både lovregelens ord og dens bakgrunn tilsier derfor etter min mening at den gis anvendelse på enhver forekomst av molteplanter uansett voksestedet, forutsatt at den dekker et område av noen størrelse og har en viss rikholdighet slik at utnyttelsen har økonomisk betydning for vedkommende grunneier. Vurderingen må nødvendigvis bli skjønnsmessig. I grensetilfelle vil det etter omstendighetene kunne ha betydning om grunneieren konsekvent har markert et krav om enerett til moltene ved fredlysning eller på annen måte. Men avgjørende kan dette ikke være.

Herredsrettens dom gir bare delvis uttrykk for en vurdering av de momenter jeg her har nevnt. Retten synes å ha lagt hovedvekten på at nyttesrett til moltene ved utskiftnings- og skylddelingsforretning i 1891 ble forbeholdt som et fellesskap for eierne av de daværende bruk og på at grunneierne har holdt retten « i hevd » ved organisert plukking hvert år. Jeg savner imidlertid en redegjørelse for innen hvilke områder denne organiserte utnyttelse har foregått og om disse områder faller sammen med de steder hvor de domfelte gikk under sin plukking.

Særlig savner jeg imidlertid en beskrivelse av det terreng der molteplukkingen foregikk. Under rettens egne bemerkninger heter det i tilknytning til dette spørsmål bare: « - - - Hva selve terrenget

angår kan det nokk være så at kriteriene for muldebærland ikke er entydige og at de kan variere alt etter geografiske og lokale forhold. I Saltendistriktet og i Skjerstad er det imidlertid i områder nettopp av samme karakter som det her

Side 27

aktuelle at nyttesretten til multer utøves, - karakteren av multeland endres forøvrig ikke ved at det ikke dreier seg om sammenhengende multemyrer. - - - » Det som her sies gir ikke uttrykk for noen vurdering av terrengets beskaffenhet bortsett fra en konstatering av at det ikke dreier seg om sammenhengende moltemyrer.

I et forutgående referat av de tiltaltes anførsler har retten riktignok også sagt følgende: « - - - Først og fremst har de påberopt seg at det bærfelt det her er tale om ikke er *muldebærland*. Det gjelder et kupert terreng med bare innsprengte bærfelter, og det ligger forøvrig like opp mot grensen av Statens høyfjell som under enhver omstendighet må være fri mark. - - » - Det er da mulig men fremgår ikke klart at domsgrunnene lest i sammenheng er ment å skulle gi uttrykk for den bevisbedømmelse fra rettens side at bærfelter er isprengt det kupert terreng hvor plukkingen foregikk. Dette ville i tilfelle være et moment av betydning for vurderingen av om plukkingen fant sted på « muldebærland » i lovens forstand. Det ville imidlertid da vært ønskelig å få klargjort nærmere størrelsen av disse bærfelter og beliggenheten i relasjon til det område der de domfelte gikk under plukkingen. For domfellelse måtte det nemlig enten være en forutsetning at bærfeltene var av et slikt antall eller hadde et slikt omfang at de preget hele terrenget som « muldebærland », eller det måtte anses godtgjort at plukking fant sted på et eller flere felt som hver for seg hadde karakter av « muldebærland ». En drøftelse av disse spørsmål ville ha ligget nær på bakgrunn av de meget beskjedne kvanta molter som de domfelte hadde med seg etter å ha gått i terrenget og plukket i mange timer. I samme forbindelse nevner jeg at en av klagerne - Gjerløv Ingemann - i politiforklaring forut for hovedforhandlingen hadde forklart at « - - - det er ikke utpreget muldebærland i fjellet, og den muldebæren som finnes er spredt på forskjellige områder, dels i overkant av skoggrensen. - - - »

Etter dette blir det min konklusjon at herredsrettens dom med hovedforhandling må oppheves på grunn av utilstrekkelige domsgrunner.

Spørsmålet om de domfeltes rettsvillfarelse behøver jeg ikke å ta standpunkt til.

Jeg antar at det under en eventuell ny hovedforhandling bør foretas åstedsbefaring eller sørges for kart eller fotografier til belysning av terrengets beskaffenhet og hvor plukkingen fant sted.

Jeg stemmer for denne

kjennelse:

Herredsrettens dom med hovedforhandling oppheves.

Dommer Helgesen: Jeg er kommet til det resultat at verken anken over lovanvendelsen eller saksbehandlingen kan føre frem.

Side 28

Når det gjelder lovforståelsen, kan jeg på vesentlige punkter slutte meg til det som er anført av førstvoterende. Jeg finner imidlertid grunn til å understreke at vurderingen av om man har for seg et område som i lovens forstand kan karakteriseres som « muldebærland », må - som også fremholdt av førstvoterende - bero på et skjønn i hvert enkelt tilfelle.

Selv om det er så at det hadde vært ønskelig at herredsretten hadde gitt en noe fyldigere beskrivelse av det område eller de felter hvor plukkingen foregikk, finner jeg etter omstendighetene at domsgrunnene er tilstrekkelige til at Høyesterett kan prøve herredsrettens lovforståelse.

Etter dommen legger jeg til grunn at plukkingen foregikk i utmarken på « innsprengte bærfelter » beliggende under eiendommene Støvset Øvre og Nedre gnr. 32 og 33 i Skjerstad. Herredsretten uttaler i dommen at « med de tiltaltes innrømmelser som støttes av de i saken forøvrig foreliggende opplysninger finnes det godtgjort at de tiltalte har tilegnet seg muldebær på vedkommende eiendom i den hensikt å anvende dem i egen husholdning ». Etter å ha gitt uttrykk for at de tiltalte ikke kan

høres med at det « ikke dreiet seg om muldebærland » heter det i dommen: « Under skylddelingsforretning i 1891 ble nyttesretten til bærene utlagt i fellesskap til de nåværende brukere og disse har siden holdt denne rett i hevd; etter forutgående avtale starter de høstingen samtidig på en bestemt dag hvert år. Gjennom år er deres utbytte av bærene selv i blot og bart husholdningsøyemed ikke ubetydelig. Hva selve terrenget angår - - - » osv. som sitert foran av førstvoterende. Jeg finner at domsgrunnene her, sammenholdt med de tiltaltes erkjennelse av tilegnelsen av moltene viser at herredsrettens dom ikke hviler på noen uriktig lovanvendelse. Jeg legger da særlig vekt på den anførsel i utskiftnings- og skylddelingsforretningen av 1891 som herredsretten har sitert, og som jeg forstår slik at molteforekomstene var en herlighet som tillå vedkommende bruk i fellesskap et fellesskap som ble opprettholdt ved forretningen. Videre legger jeg vekt på at brukerne, som fastslått i dommen, siden har holdt retten til moltene i hevd, og at utbyttet av bærene gjennom år har vært « ikke ubetydelig ». Jeg mener etter dette at man av dommen og de faktiske forhold som den bygger på, da kan slutte at feltene må karakteriseres som moldebærland i lovens forstand.

Jeg antar etter dette at herredsrettens lovforståelse er riktig.

Jeg tilføyer at jeg ikke kan se det som en feil som kan lede til dommens opphevelse at retten i dette tilfelle ikke foretok åstedsbefaring.

Jeg er enig med herredsretten i at de tiltalte ikke kan frifinnes på grunn av unnskyldelig rettsvillfarelse og viser for så vidt til herredsrettens begrunnelse.

Jeg stemmer etter dette for at anken forkastes.

Dommer Endresen: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Stabel.

Dommer Leivestad: Likeså.

Side 29

Dommer Bahr: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Helgesen.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett kjennelse overensstemmende med førstvoterendes konklusjon.

Av herredsrettens dom (sorenskriver Harald Siderow Nordgaard med domsmenn):

- - -

I de resp. forelegg var de tiltalte tilpliktet slik tilbakebetaling til grunneierne: nr. 1 for 5 liter à kr. 8 kr. 40,-. Nr. 3 for 1,5 l. kr. 12,-. nr. 4 for 1 liter kr. 8,- og nr. 5 for 4 l. kr. 32,-. - - -

Først og fremst har de påberopt seg at det bærfelt det her er tale om ikke er muldebærland. Det gjelder et kupert terreng med bare innsprengte bærfelter, og det ligger forøvrig like opp mot grensen av Statens høyfjell som under enhver omstendighet må være fri mark. Et vesentlig begrepskriterium må ellers være det økonomiske utbytte som bærene måtte gi. I denne sak har de møtende grunneiere forklart at de hver for seg - de er 10 i tallet - har innhøstet 10-12 liter pr. år, hvilke bær utelukkende er gått til husholdningen og ikke vært gjenstand for salg. Det blir i nevnte henseende for beskjedent. Det bestrides ellers at de 10 berettigede har foretatt noen organisert utnyttelse av den påberopte herlighet.

De tiltalte har videre hevdet at under enhver omstendighet trodde de at sålenge grunneierne ved fredlysing eller på annen måte ikke hadde nedlagt positivt forbud, måtte multeplukking i fri mark være en allemannsrett. En kunngjøring om forbud kom i Bodøavisene først etterat plukkingen hadde funnet sted. Ennvidere hevder enkelte av de tiltalte at de tidligere uhindret har plukket på de samme steder gjennom flere år uten at det noen gang var kommet til protester. De måtte da også kunne regne med at det forelå stilltiende samtykke. Som støttebevis for god tro vises også til at kort tid før bærplukkingen i august ringte en kaptein ved militærforlegningen på Skjerstad til lensmannen på Fauske og fikk hos ham bekreftelse på at sålenge fredlysing ikke forelå, var det multemessig fritt leide. Denne beskjed visste de om før plukkingen. - - -

Retten skal bemerke:

Med de tiltaltes innrømmelser som støttes av de i saken forøvrig foreliggende opplysninger

finnes det godtgjort at de tiltalte har tilegnet seg muldebær på vedkommende eiendom i den hensikt å anvende dem i egen husholdning. De tiltalte kan her ikke høres med at det ikke dreiet seg om muldebærland. Under skylddelingsforretning i 1891 ble nyttesretten til bærene utlagt i fellesskap til de nåværende brukere og disse har siden holdt denne rett i hevd; etter forutgående avtale starter de høstingen samtidig på en bestemt dag hvert år. Gjennom år er deres utbytte av bærene selv i blot og bart husholdningsøyemed ikke ubetydelig. Hva selve terrenget angår kan det nok være så at kriteriene for muldebærland ikke er entydige og at de kan variere alt etter geografiske og lokale forhold. I Saltendistriktet og i Skjerstad er det imidlertid i områder nettopp av samme karakter som det her aktuelle at

Side 30

nyttesretten til multer utøves, - karakteren av multeland endres forøvrig ikke ved at det ikke dreier seg om sammenhengende multemyrer.

De tiltalte har ikke handlet i undskyldelig rettsvillfarelse. De kjente til grunneiernes eget syn om eksklusiv rett for dem. De kjente likeledes til at spørsmålet ved flere anledninger var diskutert i Bodøpressen, og rekkevidden samt omfanget av denne rettighetsutøvelse (på eiernes og ev. deres egne hender) burde de da søkt anderledes tydelig avklart på forhånd. Retten ser det ikke anderledes enn at de mer eller mindre ønskebetonet har støttet seg til den utvilsomt forekommende, men løse oppfatning om allemannsrett, men for frifinnelse blir det utilstrekkelig. Tilegnelsen er rettsstridig, og grunneierne har tilstrekkelig klart forstått dette. M.h.t. deres uberettigede hensikt ved den jfr. ovenfor. Når det så gjelder den beskjed en kaptein ved militærforlegningen skulle ha fått, og som de tiltalte hadde fått rede på annenhånds, bringer dette ikke saken i noen annen stilling. Det som lensmannen her skal ha sagt kan meget vel ha omhandlet plukking med samtidig fortæring. For å få verifisert det de her hadde fått høre kunne de forøvrig selv ha gjort direkte henvendelse.

Etter en samvittighetsfull drøfting av samtlige foreliggende omstendigheter finner retten enstemmig at de tiltalte må kjennes skyldige etter tiltalen.

Imidlertid ansees det formålstjenlig å utsette idømmelsen av straff, idet dette hverken finnes påkrevet av hensynet til den alminnelige lovlydighet eller av hensyn til å avholde de tiltalte fra nye straffbare handlinger. Idømmelse av straff blir således å utsette i 2 år på vanlige vilkår. Ved denne avgjørelse har retten lagt vekt på at de tiltalte ellers er lovlydige borgere som sikkert også på forhånd kunne vært foreholdt grunneiernes standpunkt om at alle andre enn dem selv hadde å holde seg borte, sterkere enn skjedd. - - -
